

Насыплы болугъуз, багъалы тиширыула!

Шабат кюн, 5 март, 2016 жыл

№41 (19962)

ЗАМАН

Газета издается на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.А.Коковну 8 Март бла - Тиширыулары халкъла аралы кюню бла - А Л Г Ы Ш Л А У У

Къабарты-Малкъарны багъалы тиши- рыулары!

Сизни 8 Март - Тиширыулары халкъла аралы кюню бла - жюрегимден кызыу алгышлайма!

Бу байрам жарыкылыгы, энчи жылыуу, сейрилик сезимлери бла айырмалды. Быллай кюнде биз тиширыулары таза жюрекден махтайбыз, ыразылыгыбызны билдиребиз, ыспас этебиз.

Ала не заманда да жашауну жаратылыууну белгиси болгандыла. «Ана» деген сөз хар бирибизге да багъалы, сыйлыды. Туугъан жерибизге, юйюбюзге, саула да Ата журтубузга соймеклик бизге кыан бла келеди. Жюрек жылыулугъузуну аямагъаныгъыз, огурулулугъуз, тынгысызлыгыгъыз ючюн да ыразыбыз сизге.

Бизни республиканы тиширыулары сабийле ёсдюредиле, жигер урунадыла, тюрлю-тюрлю ишледе уллу жетишимлеге да жетедиле. Ала окъутадыла, багъадыла, производствода да кюрешедиле, жамауат ишге тири кыатышадыла. Аны бла бирге уа ариулай, айбатлай кыаладыла.

Сизсиз ниет бирлик, ырахатлык да боллук туйол эдиле, культура эмда ниет хазнабызны сакъларга кълубуздан не хазна келир эди. Къабарты-Малкъарны бек уллу байлыгы, бизни ёхтемлендирген эмда кёллендирген кюч да сизсиз.

Сизни жюрегимден алгышлай, багъалы тиширыула, саулук, насып, монлук да тежейме, ахшы муратларыгъыз толсунла!

Концерт

Уллу къууанч халда

Байрым кюн ингриликде Къырал концерт залда, 8 Мартны байрамына атап, концерт болганды. Ары келген тиширыула, миллет кийимледе жашыккъла жарык тобеп, хар бирини да къолларына гюлле туттура эдиле. Концерт залны фойесинде уа «Кавказны тиширыулары» деген сурат кёрмюч да ачылганды. Башийланы Магомед а, кыыл къобузунда согъа, ары келгенлени кёллерин бютюнда кётуре эди.

Къууанчлы жыйылыуыгъа

КъМР-ни Правительствосуну, Парламентини, министрстволаны, ведомстволаны, жамауат организацияланы келечилери, кёп жылланы тюрлю-тюрлю жерледе бет жарыккы урунуп, атларын айтдыргъан жигер тиширыула, жаш адамла да келгендиле. Байрам концертни «Балкария» фольклор-этнография кырал тепсеу ансамбль ачханды.

КъМР-ни Башчысыны администрациясыны таматасы Мухамед Кодзоков а тиширыулары КъМР-ни Башчысыны,

Парламентини, Правительствосуну атындан да кызыу алгышлагъанды. Юрий Коковну алагъа жоралап жазгъан пьесмосун да окъугъанды. Ызы бла кырал саугъала берилгенлени атларын да сагъыннганды.

Аланы араларында журналист **Мадина Токмакова**, врачла **Малкъондуланы Римма**, **Нина Балахова**, режиссёр **Марина Гумова**, Миллет музейини къуулуучусу **Надежда Емельяненко** бардыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар Республиканы кырал саугъалары бла саугъалауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Ишлеринде жетишимле болдургъанлары эмда кёп жылланы ахшы урунганлары ючюн сыйлы атла атаргъа:

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы журналисти»
Токмакова Мадина Асхатовнага - «Къабарты-Малкъар ВТК» кырал казна учрежденианы малкъар тилде жангылыкъланы редакциясыны ишчисине,

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы врачы»
Балахова Нина Шутовнага - Къабарты-Малкъар Республиканы Саулукъ сакълау министерствосуну «Республикалы клиника больница» кырал бюджет саулукъ сакълау учреждениясыны терапия бёлюмюню терапевт врачына,

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы кыулуучусу»
Емельяненко Надежда Ивановнага - «Къабарты-Малкъар Республиканы Миллет музейи» кырал казна культура учрежденияны экспозиция бёлюмюню специалистине.

Малкъондуланы Алийни кызы Риммага - Къабарты-Малкъар Республиканы Саулукъ сакълау министерствосуну «Терк болушлукъ берген станция» кырал бюджет учреждениясыны врачына, «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы артисти»
Гумова Марина Газалиевнага - Профсоюзланы культура дворецини режиссёруна, «Къабарты-Малкъар Республиканы культурасыны сыйлы кыулуучусу»

Емельяненко Надежда Ивановнага - «Къабарты-Малкъар Республиканы Миллет музейи» кырал казна культура учрежденияны экспозиция бёлюмюню специалистине.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю. КОКОВ
Нальчик шахар, 2016 жыл 4 март, №25-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Культура хазнаны объектлерин кырал сакъланыулары жаны бла управлениасыны таматасыны юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

1. **Кислицын Александр Николаевичи** Къабарты-Малкъар Республиканы Культура хазнаны объектлерин кырал сакъланыулары жаны бла

управлениасыны таматасына салыргъа.

2. Бу Указ анга къол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю. КОКОВ
Нальчик шахар, 2016 жыл 4 март, №24-УГ

Приёмга алыу

Тилеклени толтуруугъа - шарт болжалла

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Юрий Коков** Правительствону юйюнде кезиулу кер бир къауум адам бла тубешип, аланы тилеклерине бла тарыгъуларына тынгылагъанды. Ала уа асламысында кёп сабийли юйюрге къошакъ болушлукъ, Къабарты-Малкъардан тышына барып бакъдырыуну къурау, сакъат сабийлени окъутууну амаллары бла байламлы эдиле. Бир-бирле уа Прохладный, Чегем, Терк муниципал къуралыулары район араларыны бла Нальчик ша-

харны инфраструктуралары тийишлисича айнымагъанларына кыйгъыргъандыла. Битеу тилеклеге бла тарыгъула кёре КъМР-ни власть органларына бла оноуула буйрукъла берилгендиле, аланы толтурууну болжаллары да тохташдырылгандыла.

Быйылны озгъан эки айында республиканы Башчысына кеслерини жарыулары бла 34 адам келгенди.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну
пресс-службасы.

Кыошулуу

Энтта да - жыйырма жети жангы автобус

Тюне эрттенликде Нальчикде Абхазия майданны кыаты бла озганла алайда жангы акъ автобускага эс бурмай кыоярык тыйоу эдиле. Аланы кыуанчлы халда рейслеге жиберирге КЪМР-ни Правительствосууну Председатели **Мусукланы Алий**, Транспорт эмда связь жаны бла кырал комитетни таматасы **Арсен Кудав** да келгендиле.

Арсен Магомедович быллай автобустадан жыйырма бла алтысы алгаракыла да келгенлерин эсгертип, ала Нальчикде жюриогенлерин, Звездныйге, Огъары Малкьарга, Бызынгыга, Бабугентге, Герпегежге да жиберилгенлерин билдиргенди. «Тамбладан башлап была да ара шахар жоллагга чыгарыкыдыла. Жуукъ заманда Ташлы-Тала элге да жюриоп башларыкыдыла.

Бюгюннг республика элли төрт автобус алганды. Бу программа ахырына жетсе, республикада транс-

порт проблеманы 80 процентге тамамларга кыолубуздан келикди. Автобуска игидиле. Аланы ичинде олтуруп барыра жыйырма бла бир жер, сюелип да отуз тогуз адамга жер барды, дегенди Арсен Кудав. Аны буйругу бла алайда окуна машиналаны номерлери, кыайсы рейслеге чыгарыкларыны белгилери да тагылгандыла.

Ызы бла Мусукланы Алий бла Арсен Магомедович автобусу ичине кирип кыарагандыла. Правительствону Председатели водительден аны техника онларын сорганды. Арсен Кудав а автобуска жолга чыккысала, бири кетип башхасы жетгинчи аланы саклаган заман бусагыта он-онбеш минут болганын, жангылары кыошулса уа, ол такыйкыла бютюн кысхартылкыларын билдиргенди.

Андан сора да, бюгюннг 190 водитель ишге алынганын, аланы

саулыклары кюн сайын тинтилгенлерин, иш хаклары он минг сом болганларын айтханды. Анга кыошула барлыгына да ышандырганды. Автобуска дагыда алынырыкыдыла деп кыошханды.

Мусукланы Алий а бу иш республиканы онуочулары мында жашаганланы транспорт бютюн этилген мадарланы бир кесеги болганын эсгертгенди. Мындан ары да, республиканы кереклерине деп, коммунальный мюлкде хайырланьрга боллук энчи техника да сатылып алынырыгын билдиргенди.

Автобуска байрым кюн эрттенликде рейсге чыккыгандыла. Ала Александровка –Горный, Искож-Атажукино, Искож - Горный маршруттада жюриорюкюле.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алганды.

Уллу кыуанч халда

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Андан сора да, кеп жылланы республиканы жамауат жашаууна тири кыатышханлары ючюн **Асанланы Светланага, Лариса Бабугевага, Светлана Хаупшевага** Тишируулары республикалы советни атындан бюсюреу кыагытла бергенди.

Ингирни бардырган Денис Васильченко бла Алим Сибиков сахнага бир бири ызындан республикада атлары айтылган артистлени: Текуланы Амурну, Тёппеланы Алимни, Азамат Бекковну, Тимур Гуазовну, «Балкария» ансамблени, КЪМКЪУ-ну «Амикс» той-оюн коллективин, «Каллисто-ну», «Кабардинка» ансамблени эм «Терк кызакъланы» жыр-тепсеу кыауумун да чакырадыла. Хар заманда, бу жол да ала кыараучуланы келюне жетип, байрамга энчи кыуат бергендиле.

Кыараучуланы алларына сабий-кыкде да чыккыгандыла. Ала ана-

ланы жарык алгышлагандыла. Ол заманда кыонакъланы бетлери да бютюн жарыганды. Ала, аналагга жоралап, назмула айтып, жырлап, тепсеп, хунерликлери бла концерт программаны жасагандыла. Ахырында уа залга тюшюп,

тишируулага жюрек сураты бла кызыл шарла бергендиле.

Ол ингирде сахнадан кеп алгышла, ариу сёзле да эшитилгендиле.

ДАЛХАТЛАНЫ Марзият.

Ачыккы жюрекеден

Жамауатыбызны тугуругу

Хурметли тишируула! КПРФ-ни Кыабарты-Малкьар республикалы бёлююно комитети сизни бу алапат байрам бла – 8 Март - Тишируулары халкыла аралы кюно бла - алгышлайды.

Россейли тишируула жамауатыбызны, кыралыбызны, хар юйорно да тугуруклары болганлай кыладыла. Сиз жашау берсиз, жюрек жылууугу, жарыккыгыгыыз бла да тегерекге нюр жаясыз, кыуанчда талпындыра-сыз, кыйын кезиуде кел этдирсиз. Сизни хайырыгыздан сакланадыла кертичилик, тёзюмлюк, ауур акыллылык дегенча багылы ышанла.

Биз сизге хар ишигизде да жетишимле тежейбиз! Юйлеригизде жалаңда мамырыккы бла ырахатлык бийлик этсинле! Кийик саулыкку болугу! Жарыккыкы, игиликге ийнаныу жюреклеригизден кетмесин! Насыпты эмда сыйюлю болугу!

Борис ПАШТОВ,
КПРФ-ни Кыабарты-Малкьар республикалы бёлююно комитетини биринчи секретары.

Сизге сыймеклик тауусулмасын!

Багылы тишируула!

КЪМР-ни Жамауат палатасыны атындан сизни келе турган жаз башы байрам бла - Тишируулары халкыла аралы кюно бла - алгышлаймы!

Табийгат сизге ариулук, тауусулмазыккы кючкыруу, жюрек халаллык, ауур акыл эмда сейир уллу тёзюмлюк да бергенди. Сиз юйорно от жагасын саклайсыз, сабийле ёсдорсиз, усталык жаны бла, жамауат иште да бийиклеге жетерге жетишпалсыз.

Бу жарык байрам кюн сизге жюрегими теренинден алгыш эте, кийик саулыкку, насыпты болуругузу, юйор насып табарыгызы сыйгеними билдиреми. Жууккы адамларыгызын, шүүлорыгызын жарыккыкы ышаруулары сизни кюн сайын да кыуандырганлай турсунла!

Жашауугуз иги жаны бла дайым да сейирсиндирсин сизни! Не заманда да былай ариулай кыалыгыз, сыймекликден кыруу болмагыз!

Хазратали БЕРДОВ,
КЪМР-ни Жамауат палатасыны председатели.

БЕППАЙЛАНЫ Муталип

Мууал
болганчалла
сёзле

Кыалай жарыккы жарый
кёзле,
Мууал болганчалла
сёзле.

Баям этер кыаруу
кыайда,
Хар ким айтырча
орайда.

Жюрек жанны
учуунда:
Бийик алам-хычыуунда!

Мёлек, бийче, кюн
сыфатлым-
Эсден кетмез асыл
атлым!

Жауган хар кыар
халучуккыда,
Чабып келген тау
суучуккыда.

Сени туура, бетинг
ачыккы –
Жалан кыалганча,
танг айчыккы.

Ары-бери таймаз эсим:
Жанда барган болсам
кесим!..

Кыалай жарыккы жарый
кёзле,
Мууал болганчалла
сёзле.

Жанымса, сен
мени жаным

Жанымса, сен мени
жаным:
Кёрсем, тепсеп башлай
саным..

Жарыккы бере, былай
жарый:

Кыалай кыарам сенсиз
арый.

Жет, ариуум, журкёз
жырым-
Санга келе ышанырым!..

Кыалырма батмай
кыайгыым,
Болурму гунч ауур
кыайгыым?!

Жанымса, сен мени
жаным:
Кёрсем, тепсеп башлай
саным!..

Жырлай,
жолну келе...

Жырлай, жолну келе,
Мангамы шош кюле?

Сени кёре, кёре,
Санга салам бере,

Гюлле да бююле,
Ызлай ыз, тёгюле!..

Кыачанча кесимден,
Кыадарны кесинден.

Ачханча жол кыучаккы,
Учду алып учаккы?

Ара бек узая,
Бар сёз болду зая.

Жырлай, жолну келе,
Мангамы шош кюле!?

Соруу

Россейлилени 74 проценти Путинни
жангыдан президентге сайларга хазырдыла

Соруулары эсеплерин **ВЦИОМ** - Жамауат оюмну билиюну бютеуроссей арасы - туура этгенди. Алагга кёре, россейлилени 74 проценти кезиулу президент айырыулада **Владимир Путин** жанлы болуп кыол кётюрюрге хазырдыла. Социологла белгилегенлерича, ол тарих арт төрт жылны ичинде бек уллуладанды. 2012 жылда октябрьде 40 процентден башлап, кыралда президент жанлы бол-

гланланы саны эки кере чаклы ёсгенди.

Аны бла бирге сорулганланы 37 проценти Путин 2012 жылда айырыулары аллында кеси боюнуна алган борчланы асламысын аз-аздан толтура барады деп алай кыарайдыла. Анга кыажу а соруула берилгенлени 15 проценти кыол кётюрюрге дейдиле, дагыта да 11 проценти уа арсарлы болуп турадыла.

Путин кеси уа 2018 жылда бардырылыккы кезиулу айырыулага кыатышырга умут этгенини юсюнден бир кере да сагырмаганын да белгилемей жарамаз. Алай а унамазыккыны юсюнден да айтмаганды.

Президентни пресс-секретары Дмитрий Песков айырыулага алыккы кеп заман барды, аланы сюзерге асыры эрттеди деп, бир кере айтып кыоймаганды.

«Люда, сахнага биринчи кере чыккыңаң эсиндемиди?»

-Болмай а. Гитче заманында орамбызда сабийле жыйылгып, сценкала кыраурайбыз деп, кеп ойнаучу эдик. Кимибиз анабызны кийимлерин, бирсибиз жабуула, дагыда аллай затла келтирип, бир бирибизге рольданы да юлөшип. Мен Нальчикни Александровка микрорайонунда ёсөнмө, аны себеппи сабийликте тенглерим кеп миллетлени келечилеридиле.

Бюгонюкде ала иги жерледе ишлейдиле. Болсада ролну юсюнден айтайым. «Царевна-лягушканы» ойнай эдик. Мен а: «Царевна боллукма, макса уа - угчай», - деген эдим ол заманда оксуна.

Школгга төртжыллыгымда тамата эгечим Лариса бла бирге барганма. Аны онтөртжыллыгымда бошاپ, садижде нянечка болуп да турганма. Не ишден да ыйлыкмайма. Артда 1986 жылда ГИТИС-ге окургга кеткен эдим.

«Сен ачыклаган сыфатлада жаратханың а кыайсыды?»

-«Жол беригиз, Кыармырза кыатын келтиреди» дегенде Татлыханни ролу эсимде бек кыалганды. Ол кеси да биринчи оюнум эди бизни театрда, алыкка энди келген кезида. Былайда Мирзоланы Солтанга бла Багыналаны Зарифге ыразылыгымды билдиргге суюме. Экиси да манга сахнада ол кезиуде бек болушандыла. Ала бла ишлеген тын болганды.

Мени рольлары барысы да характерлидиле. Болсада барысын да бек жаратама. Ала сени сабийлеринчга болуп каладыла. Тышындан келген режиссёрла бла ишлерге да суюме. Нек дегенде ала хар бири кеслерича кёредиле театры, оюнчу.

Бюгонюккю ал кезиуде ишлегеним бла тенгешдирсем, Татлыханда бир кыауум затны

тюрлендиргге да боллук эди дейме. Кеп болмай «Ийермагга» телевизорда кырауған эдим да, анда кырауған сыфатымда да бардыла башхарак этерча жерле.

«Энди уа не ролну ойнаргга суюрик эдинг?»

-Бир заманда да баш жигитле-

Сахнада теберге, тепсерге бек суюме. Алай да айтадыла: «Театр сёзну куючо бла кыраулууду», - деп. Алай а ол, адамланы жаланда сагыш эдирип, жылтып туургга да керек туйюлдо. Театрға классика керек болганыча, анда уа актёрну усталыгы ёседи,

ангылап кыояса. Залдагыла актёрла бла бирге кюселене неда жияласа, бек хычууну кёрюнеди. Бир жол Огъары Малкыарда кырауучула сахнадагы сыфатымы керти сунуп, оюн бошалайгыла алмала келтирген эдиле да, аны унутмайма. Аны себеппи театр эмоциясыз театрлай кы-

Алымга келгенге болушлук этер ючюн заманымы, кыарыму да аямайма. Дагыда манга ырыскы жаны бла болушхан Чочуланы Хызыргга - Нальчикни культура эмда солуу паркны директоруна - сау болсун дейме. Аны хайрындан урушну ветеранларына танг себеплик этилгенди.

«Эгечинг Зареманы юсюнден да кепле билгирге суюдиле.»

-Сау болсунла, аны эслеринде тутханла. Бек алты эгеч болабыз. Менден кыалганды барысы да бирси шахарлада жашайдыла, ишлейдиле. Анабыз Чабдарланы Лейляны сегиз туудугу барды. Зарема уа бусагата Москвада турады, эки жашчык ёсдюреди. Жырлаганын да кыаймаганды, дискле жаздырады.

«Бош заманың а болуучу муду?»

-Аны да ишим бла байламлы оздурргга суюме. Кыбараты неда орус театрада спектакльге сойюп кыарайма. Арт кезиуде музейлерибизде кёрмочлеге да сейр этип барама. Алгаракда «Женщины Кавказа» сурат кёрмочге барган эдим да, бек жаратханма. Андагы суратланы кесими телефонума окуна алдырханма. Алагга кыарасанг, тарыхыбызны билип кыарыксыз, халкыбызны ол кезиуде кыалай кийингенди да кёрюкөсе.

«Төгөрекде бола турган залладан сени кыайнаган неда кыуандырган а неди?»

-Тамблаггы кюннеге ышанмакчык болмаганы бек жырсыгады. Республикабызда, кыаралыбызда мамырлык сакланганлай туурму деген соруду да. Театрыбызны мекемына тынгылы ремонт этиле тургганы уа барыбызны да кыуандырады. Энди анда хар не да тийишлисича болур деп бек мысалабыз.

Ушакчы **МОКБАЛАНЫ** Зухура бардырганды.

Байрамны алпында ушакчы

«Театрға классика бла бирге жангил спектакльде да керекдиле»

Кыулийланы Кыайсын атлы Малкыар кыарал драма театры актрисасы Бечелланы Музафарны кызы Люда ГИТИС-ни бошаганлы бери республикада маданияты айналыгырга кыыйын салып келеди. Кесини фахмусун «Ревизорда» - Анна Андреевнаны, «Тартюфда» - Эльмираны, «Учхан жулдуда» - Юляны, «Африканецде» - Жулдужханы, «Чонай кыатын аладыда» - Кыуртханы эм кеп башха спектакльде да сыфатланы кыурап ачыклаганды.

2012 жылда КМР-ни сыйлы артисти деген ата тийишли болганды. «Трактирщицада» Мирандалинаны ойнагганы ючюн фестивалда «Бек иги тиширүү роль» номинацияда белгиленгенди. Бир нечча керек «Жылны актрисасы» да болганды. КМР-ни Парламентини депутатыды. Байрамны алпында биз аны бла ишини, жашауну юсюнден да ушакчы этгенбиз.

ни - омакы, ариу, тишируулары - ойнаргга артык талпынмагганма. Рольларым, айтханымча, характерлиле болганлыкыга, ишиме, режиссёрлагга да ырадыма.

Жашауда мени табынган не адамдым, не ролум жокуду. Алай а аланы хар кыайсындан бир иги затха юйренирге уа угчай демеиме. Кесим спектакльни өгөесе ролуму жаратмазгга да боллукма. Алай а режиссёр айтханча ишлерге уа керекме. Актёрла барысы да бирчала болмайдыла. Сен фахмулу эсенг, бир зат да кыошаргга керек туйюлдо анга.

ёз драматургиябызны да жери болургга тийишлиди. Андан сора да, жангил спектакльге керекдиле. Нек? Адамла, театрға келип, бир затны юсюнден сагыш этмей, бош олтуруп, солуп кетерге эркиндиле.

«Бюгонюккю кыарачу кыаллайды дейсе?»

-Мен бу сорууну юсюнден кеп сагыш этеме. Адамла шёндю театрға угчай, жангил концертлеге барыргга излейдиле. Сора, билемисиз, аланы бир бирден айырмаганла да бардыла.

«Сахнагга чыгга туруп, кыарачу бек сезесе. Ол сени ишини жаратамыды, туйюлмюдо, аны

лаллык туйюлдо. Залда спектакльге келгенге аз болсала, бек уялама. Тюрлю сагышла да келедиле. Алай а шёндю жаш тёлү бироз ол жанына эс бура башлагганы да кыуандырады. Депутат ишини юсюнден да айтсанг эди. Ары озган жылны сентябрь айында келгенме. Былайда Парламентни Председатели Татьяна Егорова бла аны орунбасары Жанатайлы Салимге ыразылыгымы айтырк эдим. Мен ары хар нени билип келмегенме. Ишимде ала кеп затны ангылатадыла.

«Арт бир нечча жылны ичинде сабийлени тууган кюнлериңе, башха уллу, гитче байрамлагга да торт алык болсак, «Ульбашева» деген жазуулары бла излейбиз, - деп кепледен эшиткенме. Биз кесибиз да алай этебиз. Аны не кеп ашасанг да, кёлонге тиймейди, семиз болурма деп да кыоркмайса.

Аланы жаш кыыз хазырлайды деб а кимни эсинде барды. Мен да сунмаган эдим, аны бла тубешгинчи. Улбашланы Маринаны аны тортлары сатылган тюкенинде саклап турган онбеш-жыйырма минутну ичинде, бек аздан, бир тогуз-он адам киреди. Аладан бири да тортсуз кетмейди. Бирлери уа акисин, ючюсюн окуна да алгандыла. Бир сабий а тюкөндөн чыккыгычы окуна: «Ашаргга суюме» - деп, анасын амалсыз эттен эди.

Маринаны атасы, анасы да устазла болгандыла. Жарсыуга, анасы эрте ауушханды да, кызычыкты аны эгечи ёсдюрөгди. Аны кыайсы тиширүү да аш-суу эте билгире керекди дегенин кыыз унутмайды. Гитче заманчыгында окуна, ал ботачыгында да салып, анасыны эгечи Фатиматны кыатында тохтап, ол ашны кыалай хазырлагганына кыараргга, кеси да кыошулургга бек сойгенди.

Алай Хабзада школну бошаггандан сора усталыкны сайларгга тюшенде, абаданланы айтханлары бла Кыабарты Малкыар кыарал университетни экономика факультетине киреди.

Кыармашуу

Маринаны татылуу тортлары

Бир аууук заманы бухгалтер болуп да ишлейди. Алай аны юреги аш хазырларгга, артыкыда татлы затла этерге, тарта эди.

Алай бла тортлары хапары жууукчланы, тенгени ара-ларынча кенг жайылады. Кыыз энди экиге, ючге айланган кыарындашларыны, эгечлерини да тууган кюнлерине, тойларына бу ашарыкны этеди. Бир жол а экиге айланган эгечлеринден бири: «Марина, сени тортларыңы хар ким да бек жаратады, асламырак хазырлап, сатып да кёрсөнг а», - дейди.

-Андан сора эки торт хазырлап, тюкөнгө салама. Ала олсагбат сатыладыла. Экинчи кюн дагыда алай этеме. Кюнден-кюнне заказла келден-кел бола башлайдыла. Алай бла кыарындашым, мен да уллу болмаган цех ачааргга келишебиз. Ма алай бла сойген ишими кыолгга алама, деп хапарлайды Марина мени бла ушагында.

Кертиди, ол сау кюнню ичинде заманы асламысы бу ишге берилгенди да айтады. Эрттенликте эрте кыобаргга тюшеди. Сора цехге барып, ким не бла кюрөшгенине, керекли затла жетгенлерине бла кыалгандарына кыарайды, кеси да тортла хазырлагга кыошулады. Ала татылуу болур ючюн, таза

тау балны, кыалы «Кориновский» татлы сютно, качеству сары жауну хайырланады. Бек башы - химия жокуду.

-Билемисиз, ма бу торт, - деп кёргозтеди Марина, - холодильникте он кюн турса да ашаргга кыорккуулу туйюлдо. Мен продукциябыз артык татлы, кеп калориялы да болмазларына кыайгырама.

Мадарымлы кыыз жаланда цехи тарлык этгенине жарсыйды. «Эки энчи тюкен да ачханма. Аладан бири буду, башхасы да Байсолтанов атлы орамдады. Энди бёлөнүмө кенгертирге деп турама», - дейди.

Биргесе ишлерге да ол кысыча жигерлени сайларгга кюрөшгөндү. Уста болсунла деп да кыарамайма, анга аз-аздан юйретирге боллукду, жаланда адамланы кыуандырыргга итинулери болсун аны. Аны да хар затха анасыны эгечи юйреткенди. Ол анга бек ырадыды аны ючюн. «Жашауумда не затха жетишген эсем да, аны хайырынданды», - дейди.

Сау он жылны ичинде «Ульбашева Марина» деген жазуулары бла тортла Нальчикни, Хасанияны, Акь-Сууну, Вольный Ауулду, Кенжени кеп тюкөнлеринде сатыладыла. Энци тюкенледе уа ючюнне, бек аздан, эки жоюзю,

андан да асламы кыорайды. Аны кыой, Москвагга, Санкт-Петербургда, Ростов шахарлагга барганла да биргелерине эптедиле. Ингушетияны, Осетияны, Чеченни, Дагыстанны, Ставрополь крайны уа айтмай окуна кыояйык.

Маринаны таныганла, тенгери, жууукчалары да, лакчырада этип, атына «татлы кыыз» дейдиле. Мен а анга дагыда «жарык кыыз» деп кыошарык эдим. Ол ышармай сёлөшөмөди. Чомартлыгы бла да атын айтдырганды. Жандаурулук этгени ючюн былтыр Дуняя Арты комитет кыураган халкыла аралы конкурсда «Жылны адамы» деген ат берилгенди. Дагыда Эл мюлке эмда жарашдыруучу промышленностьда

ишлегенлени кюнне аталып бардырылган кёрмочге кыатышканы ючюн да ыспас-бюсюреуге да тийишли болганды.

Бюгонюкде Марина, тортла этуу бла чекленип кыалмай, башха ашарыклары да татылуу хазырлай билгени ючюн аны Кыабарты-Малкыарны телевизиясында «Меню на сегодня» деген бериеу кепле кёргендиле. Кызыны тууган кюню 8-чи мартха тюшеди. Биз да бу материялны тишируулары жарык байрамларына жоралайбыз. Аны юрөкден алгышлайбыз. Чомартлыгы, берекети таркыймасын,бетинден нюрю, жарыкчыгы да кетмесинлейдиз.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Жарык дуня

Сияра Дагыстанны халк жазы-учусу Кияс Меджидовну юйорюнде тууганды. Сурат ишлеп учжиллыгында башлаганды. Ол жаны бла хунери, баям, анга анасы Никиятдан кечген болур. Ол не жаны бла да уста тишируу болганды, хазырлаган кюйюзлери жомаклагга ушагандыла. Сияра аланы юсюнден айтхан кезиуонде Дагыстанны чакгган ёзенлери, салктын аулаклары, суук шорха суулары мени кез аллыма, тюз да суратча, келип кьалган эдиле: субай кьалган кюйюз баса, аны юсюнде уа жаз башы чапыракьла жайылып.

Ахты эл. Анда тууганды бизни жигитибиз. Ол тийре гиче шахарчыкьга ушайды. Аны да кесини энчи тауруку барды. Бурунгу заманда бу жерлени Эрменден хан зор бла бийлегенди. Аны уа Ахцех деп, жомакьдача, ариу кьызы болганды, жюриген хапарлагга кёре, атасы элге аны атын бергенди.

Якуб бла Сияра.

Сияраны атасы жаш заманында Бакуда жашаганды, анда төрт кьарындашы бла бирге драма кружокда ишлегендиле. Барыбызны да эсибиздеди, кьаллай магына, сый да берилгенди советлени жылларында самодеятельность кьауумлагга уа. Ол кезиуде ала анда азербайджанлы драматург Дж. Джаббарлыны «Севиль» деген пьесасын салгандыла. Аны кесаматчыла, кьараучула да бек жаратхандыла. Артада, Дагыстанда кьызыкьларындан бири тууганда, ол анга Севиль деп атайды.

Сёзсюз, Сияраны атыны магынасын билген да кьыйын туюлду. Алай дагыда ушак нёгериме сормай болалмадым. «Билмейме, алай, мен кесим ангылаганга кёре, «сияние» дегенге «ра» кесекни кьошма. Белгилисича, Ра бурунгу египетлиде кюнню аллахы эди», - деп жууаплайды.

Туурады, бу юйорню кесини энчи сейир дуниясы болганды, художестволу чыгьармалада, суратлада, макьамлада, кюйюзледе жашаган. Сияраны кьарындашы Марат инженерди, алай аны да искусстводан ангылау тереңди. Дагыстанны аллай жомакьлы дуниясына бёленип ёсгенди артада Малкьарны тауларын жаныча кёрлюк художник кьызы.

Кьадар тубетген насып

- Якуб бла биз Махачкьаланы художестволу училищесинде окугьанбыз. Тёртюнкурда юйор кьурагьанбыз, - деп хапарлайды Сияра. Билим жыйып бошагьандан сора эки жаш адам Кьабарты - Малкьарга келдиле. Мында алагга жарык тубегендиле. Якубну юйорню не жаны бла да жаш адамлагга билеклик этерге кюрешгенди. Андан болур бусагьатда да тишируу аланы юсюнден айтса, аны бетине бир сейир нюр жайылганы да.

Тёбен Чегем кьучагьын кенг жайып, факмулу сабийлерин кьоюнуну кьыс-

Сейир адамла бла тубешиле

Жюрек ырахатлыкь, кёл учунуулукь бла жазылган тамаша суратла. Алада художникни жылыуу, кёлю, оюму жашайдыла. Биз а ашыгышлы кёз бла кьарай, аладан зауукьлыкь алаллыкь болурбузму, бу энчи, айырмалы, жаз тил бла ачыкьланган дуниядан?!

Кьабарты-Малкьар Республиканы халкь художникни, РФ-ни Художниклерини союзуну члени, республикалы, россейли эм халкьла аралы кёрмючлеге тири кьатышхан Акькьызыланы Сияра. Аны аламан ишлеринден бир жашырын жарыкьлыкь урады, бир сейир тамашалыкь. Белгилисича, кьайсы суратчыны кёз кьарамлары не заманда да энчи болгандыла, аны жаны жашуу жорукьлагга сыйынмай, эркинликни излегенди.

Сияра уа полотноларында ол азатлыкьга толусунлай туюналгьанды, бу дунияны кьатламай, аны жомакьга буруп, энчи субайлыкьны, гармонияны, бояулары, ауаналаны тапханды. Анда болур хар бийик факмулу, чыгьармачылыкь бла кюрешген инсанни чексиз насыбы.

Жюрек учунууладан жаратылгьан сейир сыфатла

ма, бирсилерин а жылла бла, дейди.

Художникни чыгьармачылыкьгы жазыучуну кьармашууна ушайды, бир акьыл жюрегин бийлесе, аны ачыкьлагьынчы, баямлагьынчы тынчлыкь тапмайды. Искусствону жолу ныхытлыды, кьыйынды, тюз да ийне бла кёр кьазгьан кибики. «Поэт кесини жарыкь тизгинлерин женгил сёзле бла кьурагьга итингеннича, мен да ууакь мозаика кесекчиклини, бирге жыйышдырып, оюмуна бойсундургьунчу кюрешип тургьандан арымайма», - дейди ушак нёгерим.

Хар суратчыны кесини энчи стили, кьол ызы барды, алайсыз искусство эригиулюге бурулуру эди. Сияра да кишини кьатлапмагьанын, кесини алгга жазгьанларын да кьайтарып тамамлапмазлыкьын энчи чертеди. Кертиди, ала илхамны жарыкьлыкьгы тёгюлгенде жаратылгьанладыла, хар бир сыфаты да айырмалы, авторну ич дуниясыны болуму, сезими.

Ахшылыкьга

ийнаныулукь бла

Сияраны суратларындан, биз огьарыда сагьынганьыбызча, бир сейир жарыкьлыкь урады. Аны ишлерини атлары да учунууу белгилейдиле: «Лунная тропь», «Возвращение», «Начало», «Окно» эм башчала. Аланы кёрмегенлей, атларын окуна эшитсенг, быладан тамблагьы кюнню ахшылыкьгына, огьурлулугьуна, ырахатлыкьгына ийнаныулукь тууады.

Художникни чыгьармаларында кьаралдым тюрсюнлени тапхан кьыйынды, ала жокьдула. Аладан поэзия, женгил музыка тёгюлгенлеге ушайдыла. Алай болгьанлыкьга, хар сыфатны, ызын, тюрсюнню кесини терең магынасы, жашырын тили барды.

Кёл болмай белгили художник Михаил Шемьякинни юсюнден Александр Петракков жазган «Зазеркалье мастера» деген китабын окуй, анда «живопись умерла» деген тизгинлеге тубейме. Алай мен оюм этгенден,

живопись, литература, музыка бир заманда да ёллок туюлдуле, бу жаны бла даулашханла да терсдиле. Сагьыш этсек, биоюлюкде ангылагьан, туюшоне билген, сакь кёзлю кьараучу кьуругьанына жарсыргга керекбиз.

Сияраны суратларында уа чекледен, эфемерликден ычхыныуу туура болгьаны себепли ала юйренген, ангылагьан кьараучуну излейдиле. Бу неди деген хыйласыз соругьга уа жууап жокьду. Нек дегенде ол холстага суратчыны жашауу, солууу, кёз кьарамлары, жашырын учунуулары сыйыныпдыла.

Тёлюлени байламлыкьгы

Сияраны кьызы Имара да республикада аты айтылган художникди эм дизайнерди. Ол да Якуб кьойгьан огьурлу ызындан ары бийикде бардырады. Аны кьызы Тамара Бакуну университеттен билим алады, кьытай тилде сёлеширге юйрене турады.

Тёлюлени байламлыкьлары сакьланган юйорлени насыплагьга санаргга болады. Акькьызыланы бу жаны бла алгьышларчады. Жашлары Ахматны кьызычыгы Никият да художестволу школда окуйду, сурат ишлерге факмусу барды, чыгьармачылыкь хунерин тохтамагьанлай айнытханлай турады.

-Бир затха да чогьожланмайма, энтта да бир жашауум болса, аны да тюз алай оздурлукь эдим, холст алдында сюелип, - дейди Сияра. Сабыр ушагьыбыз аны мастерскоюнда барады. Жаз башы ингрликни жомакьлы ауаналары уа, терезеге ёшон уруп, жыйылгьан суратлагга шошайып кьарайдыла, бизден сора да, быллай тамашалыкь оюула ишлей билген инсан жашай кёреме бу чексиз дунияда дегенча.

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат.

КУЛЬТУРА

Белгиле, алай насыплары тутмагъанла

Сандро Боттичелли,
«Рождение Венеры», 1482 –
1486 ж.ж.

Боттичеллини суратында Симонетта Веспуччини керебиз - Флоренцияны биринчи ариуун. Ол кьолайлы юйорде туугъанды, 16 жылында Марко Веспуччиге (Американы «ачхан» Америго Веспуччини жуугуу) эрге чыккыганды.

Аны тегерегине Флоренцияны патчакы окъуна чабарга кюрешгенди. Симонеттаны ариулугу кеп художниклени учундургъанды. Боттичеллини битеу Мадонналарыны бла Венераларыны юлгюсю да ол болгъанды.

Жыйырма юч жылында кызы ёпке ауруудан ауушханды. Алай ол ёлгенден сора да, суратчы аны эсериулерине кере жазгъанды. Художник кеси дунясын алышындырса да, аны кьатында асырарча осуят сезюн айтханды. Аны ол ахыр тилеги толтурулгъанды.

Леонардо да Винчи,
«Дама с горностаем», 1489 –
1490 ж.ж.

Горностай бла дама - Чечилия Галлерани, италиялы акъсоеклени юйорлеринден, милам дворну суйюмлю кызы. Портретде анга онжети жылды. Он жылында аны юсюнден сёз тауусулгъанын да айтадыла. Онтёрт жылында уа сезню артка алып, ол миламны герцог Лодовико Сфорца бла танышханды.

Алай Орта ёмюрледе юйорле суймеклик бла хазна кьуралмагъандыла. Герцогга да династиялы юйор кьурарга заман жетгенди. Ол кезиуге Чечилияны аурулугу бар эди. Сфорца жашын кесине алгъанды, сабийни анасы уа мюлюк болмагъан графа эрге чыккыганды.

Галлерани биринчи литература салонну ачхан тишируга саналады, ол латин тилде эркин сёлешгенди, жырлагъанды, музыкадан аныгулау болгъанды, бир ненча тилде назмула жазгъанды. Белгиледи, Леонардо да Винчи бла Чечилия бир бирлерине «сен» деп айта эдиле, жуукъла, тенгле окъуна бир бирлерине «сиз» демей сёлешмеген ёмюрде.

Атлары айтылган суратланы жигитлерини кьадарлары кьалай кьуралгъанды? Ол соруу, баям, кёплеге сейирди. Школ заманыбыздан окъуна билген, таныгъан портретледе кёрген тишируланы жашаулары кьалай озгъанына кьарайык.

Письмоларыны биринде художник анга «мени суйген богиням» деп жазгъанды.

Леонардо да Винчи,
«Мона Лиза», 1503 – 1519 ж.ж.

Да Винчини энтта да бир шедеври. Бу унутулмазлык ышаруу кимники болгъаныны юсюнден оюмла кеп жюрюйдюле. Мона Лизаны Леонардону кесини портретине, аны сохтасыны, анасыны неда битеу да тишируланы жыйымдык сыфатыны суратына санагъандыла.

Даулашла 2005 жылда тохтагъандыла, ол флоренциялы саудюгерчи Франческо дель Джокондону юй бийчеси Лиза Герардини болгъаны анылашыннгандан сора. Портретни алагъа жаш туугъанын эм юй сатып алгъанларын белгилер ючюн да заказ этгенди, деген оюм да жюрюйдю.

Юйорде беш сабий болгъанды. Эри эминадан ауушханындан сора Лизага да ол кьыйын ауруу жукъгъанды. Кызыларындан бири аны кесине алып кетип, багъып, сау этгенди. Мона Лиза алтмыш юч жылында дунясын алышханды.

Фёдор Рокотов,
«Портрет А.П. Струйской»,
1772 ж.

Александра Струйская Рокотова табынган эм аны бла тенглик жюрютген пензачы помещик Николай Струйскийни экинчи юй бийчеси эди. Хапарлагъа кере, художник кеси да Александраны суйгенди. Струйский жазгъан назмулауа уа башхала жаланда кюлген этгенди. Аны бек кьаты адамныча таныгъандыла, юй бийчesine ол кьулунача кьарагъанды, бир жол а картала ойнап, аны кьоншусуна

кьытдыргъан окъуна этгенди.

Жыйырма төрт жыл юйор жашауларына Александра эрине онсегиз сабий тапханды, аладан жаланда төрт эгизчик сау кьалгъандыла. Александра Петровна эринден кьырк төрт жылга кёбюрек жашагъанды, сабийлерин, туудукъларын да ёсдюргенди.

Владимир Боровиковский,
«Портрет М.И. Лопухиной»,
1797 ж.

Мария Лопухина - кызы заманында графиня Толстая, граф Иван Андреевич Толстойну бла Анна Фёдоровна Майкованы тамата сабийлери эди. «Портрет Лопухиной» деген иши Боровиковскийни эм иги чыгармасына саналады.

1797 жылда аны Павел Биринчини дворунда егермейстер эм камергер Степан Авраамович Лопухиннге эрге бергенди. Ол асаугъага ол кезиуде кенг белгили болгъан Боровиковскийге аны суратын жаздыргъанды.

Портретде жаш юй бийчеге онсегиз жыл болады. Лопухинага бу суратда орус Джокондады дейди. Аны юйор жашауу уа насыплы болмагъанды, бир - бир шагъатлыклагъа кере, аны эри хыны адам эди. Жыйырма юч жылында ол ёпке ауруудан ауушханды.

Карл Брюллов,
«Всадница», 1832 ж.

Бу суратны Карл Брюлловна, кесини суйген жашына, графиня, Скавронский акъсоеклени кызылары, Юлия Павловна Самойлова жазарга буюргъанды. Портретдеги кызычкыла аны башкы юйорден алып ёсдюрген кызычкылары Джованина (атадгы) эм Амацелия Пачиниледи.

Самойлова ненча юйор кьурагъан эсе да, кесини сабийи болмагъанды. Италиялы композитор Джованни Пачини кызы Амацелияны тюз да туугъанлай ол кесине алган эди: сабийчкни анасы ауушуп кьалгъаныны сылтауундан. Графиня анга жарагъан берне кьурап, эрге да бергенди. Ёге аналарына жюрек ыразылыкларына да кьарамагъанлай, Джованина эм Амацелия Юлия Павловна бла юйлерини жартысын алып ючюн сюдлюк болуп айлангандыла.

Огюст Ренуар,
«Портрет актрисы Жанны Самари», 1877 ж.

1870-чи жыллада «Комедия Франсез» театрда энди ишлеп башлагъан актриса Жанна Самари Ренуарны алышынмагъан модели болгъанды. Художник аны юйюне терк - терк баргъанды. Актриса уа аны мастерскоюна белгиленген сагъатха келип кьала эди, эркин юйренген кьылыгы да чырмамагъанды бу жаны бла низамлыгына.

Кьадар анга театрда атын айтдыргъа буюрмагъанды, алай Ренуар жазган портрет а аны атын ёмюрледе кьойгъанды. Арта ол жыйырма беш жылында эрге чыгып, юч сабий да тапханды, сабий жазуучулуку бла да кюрешгенди. Отуз юч жылында тифден ёлгенди.

Иван Крамской,
«Неизвестная», 1883 ж.

Портретде княжна Варвара Туркестанованы керебиз. Отуз эки жылында ол патчакны арбазына жууук болгъанды эм Мария Фёдоровнаны суйген фрейлинына саналгъанды.

Аны патчак бла шубьлугу улуу суймекликке бурулганды, кьырк эки жылында уа бийче Туркестанованы бла Александр Биринчини кызылары туугъанды. Анга Мария деп атагъандыла. Патчак сабийни таньрга суймегенди эмда

княжна бла араларын айыргъанды. Кьыйын аурулугундан бла сабийден ауругъанындан тирилалмай тургъан тишируу, армау болуп, уу жутханды. Ол бир ненча кюнню кьаты термиле кетип, алай ауушханды.

Валентин Серов,
«Портрет княгини Зинаиды Юсуповой», 1902 ж.

Зинаида Юсупова кесини заманыны бай тукумну келечиси эди. Акъыллы, билимли ол Петербургу эм ариу кызыларындан бирине саналгъанды. Зинаида Николаевнаны табийгъат айбатлыгы болгъаны себелли ол бетине бояу сюртмегенди.

Кесини труппасына аны Станиславский да чакыргъанды. Кьолун а кёпле тилгенди, алай ол суймеклики сакълагъанды. Аны сайлауна гвардиялы офицер Феликс Эльстон тийишли болгъанды.

Юсупова жандаурулук иш бла да тири кюрешгенди - ачлагъа ашхана ачханды, Елизаветинский ёксюзле юйюне, Ялтада тишируланы гимназисына кьайгыргъанды, школла бла килисала ишлетгенди. Революциядан сора Юсуповланы юйорлери Римге кетгенди, андан Парижге, 1939 жылда анда дунясын алышындыргъанды княжна Зинаида.

Борис Кустодиев,
«Купчиха за чаем», 1918 ж.

Купчихача художникни Астраханьда кьоншусу, хирург, Радиокомитетни солисткасы, бурунгулу тукумну баронессасы Галина Адеркас олтургъанды. Суратда ол алыкча медицина факультетни биринчи курсуну студенткасы эди.

Наброскалада аны саны - чаркы назирекди, субайыракъды. Белгиледи, Адеркас врач болуп кеп ишлемегенди, совет жыллада хорда жырлагъанды, фильмлени озвучаксын этгенди, циркда ишленгенди эм ол кезиулени юсюнден мемуарла жазгъанды.

Наталья СОКОЛОВА.
«Российская газета
Неделя».

УСТАЗЛЫКЪ

Тамбланы ойлап береди хар дерсни

1982 жыл. Нальчикни орамлары кюз арты кийимлерин кийгендиле, каштан тереклени да алтын суу ичгенча сары чапырақлары кечеден тангнга тийрени жапхандыла. Кюнле кызургак, чууак болганлыкыгга, тауладан ургъан салкын азг кышыны жуууклаша келгени билдиргенди.

Алай чакъда бир жаш тиширюу, шахарны Ленин атлы проспектинде сабыр-сабыр атлай, тегеректе тансык кырап келеди. Ол Цийкыанланы Асланбекни кызы Ро-

зады. КЪМКЪУ-ну математика бѐлюмон бошоп, сабийлени биринчи кере кылай окытуп башларыкъма деген сагышда барды.

Биринчи дерсим кылай етер, бет жарыкълы болалырмамы огъесе жууаплы иште айыплы болупму кыалырма деген оюмла бир бирин алышындыра, туугъан эли Огъары Малкъарны 1-чи номерли орта школунда ишлеп башлайды. Андан бери алай кѐп заман озмагъан эсе да, ол сабий жылларында этген муратына жеттенине кыуанады.

Бу ишни сайлауда уа анга биринчи устазы Атабийланы Каманы кызы Зоя болганды. Жаш устаз, кечесин, кюнюн да кызгъанмай, билимин да аямай, окытуу-юиретиу иште берилгенлей келеди. Хар кюн, хар сагъат сайын дерсни игиден иги, теренден терен билим берирча кыраиды. Ары дери уа юйде, кыангада жаруу эте, алай хазырлана, не харф, не тарих таныммагъан таулу жашчыкъланы бла кызычыкъланы школ жашауну жашырныкъларын, билимни дуниясын ачыкларга юиретеди.

Роза Асланбекновнаны 5-чи классыны дерсинде олтура, ол предметден сабийле терен билимми болганларына, соруулагъа таукеп жууапла бергенлерине кыуанама. Анга: «Сен школда ишлегенли 35 жылгъа жуукъ болуп келеди, ахшы устаз деген атны жюрютюр кюнюн сен кылай ишлейсе, ол затда баш борчунга не затны санайса?» – деп сорам. «Билемсиз, мен бюгонню дерсини келлик заманы юсюнден оюм этип алай бардырама, - дейди ол. - Мени кѐзюме кырагъан сабийле тамбланы адамларыдыла. Билимми берип, юиретип, аланы тийишли адамла болууларына юлюш кыюалсан, борчуму толтурганнга санарыкъма».

Бу тиширинуу мен этретден таныйма, кесибиз да бир орамда жашайбыз. Ол сабий жылларында окуна хар зат бла да юлюгюю эди. Школда окыгъан кезиуде классдан класска айырмла белгиле бла кѐчючюсно, окууда бир тегинге да оздурмаучу бюгон кибибк эсимдедиле. Математикадан устазлыкъ ишни сайларга болушхан а ол предметден уллу сынауу болган, тынгылы дерс берген Петрова Надежда Петровнагга бюгон-бюгече да

ыразы болганын, ыспас этгенин кыайтарып айтады.

Школну бириккен, шүех коллективини ичинде Розаны аты жаланда иги жаны бла айтылады. Бу школда уруна, теория семинарлада, методика секциялада, педагог советде, профсоюз жыйылыулада, производстволу кенгешледе да кесини сѐзю эм иши бла айырмалы болганлай келеди. Аны сохталары барысы да орус тилини иги биледиле. Ол чекге жетер ююн, ол кесини математика дерсинде айтырыкъ затын алгъа ана тилде шатык, ангылашынуулу, тап юлгюле келтирип айтады.

Ишинде эсинден кетмезча затча санагъанын неди деген соруну бергенинде, ол, ышаргъан да эте: «Алай кезиуде да аз болмагъандыла, алай бир заманда да унутулмазлыкъ, мени кеси аллыма окытуп башлагъан биринчи дерслерим эдиле. Тизгин-тизгин олтургъан сабийчикле, чибин учса эшитилерча шох класс. Битеу акъылларын, эслерин да санга буруп, энди не жангы, сейирлик зат эшитебиз, деп тынгылагъан сабийле.

Сунмай тургъанлай, дерс бара тургъанына да кырамай, жашчыкъны да кыолчугъундан тутуп, бир тиширюу класска кирип келип: «Сен иги устазса деп эшиттене, баламы сен окытсанг сюеме», - дегенде, не этер билмей, абызырагъанымы бюгон да унутулмайма», - дейди Роза.

Кертиди, кыайсы устазны да ал жыллары, биринчи дерслери аны эсинде кѐпге дери сакъланадыла. Бюгонлюкде Роза керти да сынаулу педагогду, ол окытуу-юиретиу иште заманын, усталыгъын кызгъанмай береди, аны хайырындан 5-чи, 11-чи классланы жетишимлери 100 процентден тошмейди. Ол РФ-ни жарыкъландырууну сыйлы кыулукъчуду эм болдургъан жетишимлери ююн КЪМР-ни Правительствосуну сыйлы грамотасы, дагъыда кѐп тюрлю махтаулагъа иеди. Ол мектепде устазланы методика биригиулерине башчылыкъ этеди, жамаут ишлеге тири кыатышды. Бу арт 20 жылны ичинде уа окуу жаны бла директорну орунбасары – завуч болуп ишлеп келгени да бек жууаплы жумушду.

Аны математика дерслеринден терен билим алгъанла, вузлада кыынланмай окып, республиканы кѐп тюрлю жерлеринде махтаулу ишлей эселе, анда устазны да барды уллу кыайны. Сѐз ююн, Муртазланы Суфьянны жашы Борис Черек районну администрациясыны башчысыды, Гасыланы Мухадинни кызы Асият а Къашхатау школда математикадан устазды, Киштиканы Солтанны жашы Аслан бла Атабийланы Мурадинни жашы Ибрагим математикадан бийик окууну жетишимли бошагъанлы КЪМКЪУ-ну аспирантурасында билим ала турдыла.

Роза школ ишине жууаплы кырагъанча, эл жашауда жорукъланы да аламат жюрюте биледи. Кесини биргесине жашагъан кыарындашына, аны юйорюне, жангы жашы Ахматха эм эки туудукъчугъуна да ана, амма да болурга кыалай бла жетишалгъанына сейир этерчады.

Биз а бюгон чемерли, кѐп махтаугъа тийишли болган Цийкыанланы Асланбекни кызы Розаны Тиширүүланы халкъла аралы кюню эмда кесини юбилеий бла алгышлайбыз. Жашаууну хар кюню да байрамлы болганлай, узакъ емюрге саулукулу жаша, дейбиз.

ГЕЛЯЛАНЫ Лиза.

Магарымлыга

Предпринимательство не жаны бла да кыайын ишледен бириди. Бирле айтаханга кѐре, ол адамны кыанында болурга керекди. Кертиди, бир тюрлю ишни башлап, ызы бла уа андан тонполюп кыалгъанла кѐпдюле.

Алай бизнесни кыурап, аны жетишимли этгенлени уа даражалары жамаутта не заманда да уллуду, бютунда ол тиширүү болса. Алай предпринимательден бири Нальчикде «Интерьер-21 век» токентени таматасы Асанланы Мухаммат-Аминни кызы Халимды.

Аны баш жоругъу - ишин тынгылы тамамлау

Мен аны бла тюбеширге баргъанымда, алагъа Кытайдан кыонакъла келип тура эдиле. Бизнес кыуруда жангы байламлыкъла излетип турады. Ансыз айныргъа онг жокъду. Тюкенде юйню ичине керек хар не да барды: омакъ чыракъла, суратла, тюрлю-тюрлю мебель, бояула, плиткала, сантехника эмда башка кѐп аламат затла. Хар неге адам кѐзю сукъланып туур. Товарларыны асламысы Италиядан, Испаниядан эм Кытайдандыла. Багъаларыны юсюнден айтханда, хар ким да амалына кѐре излегенин табарыкъды.

Тюкенни иши жетишимли баргъанына кыабыргъада сыйлы жерде тагъылгъан грамотала да шагъатлыкъ этедиле, аланы санында КЪМР-ни Промышленность эм сатыу-алуу министрствосундан, профсоюзладан, Испанияда плитка чыгъаргъанланы ассоциацияларындан, Кавказда илмуну, культураны, билим берууну эм бизнесни жамаут академиясындан, Нальчик шахарны администрациясындан берилген диплома да бардыла.

Халима 1958 жылда Кызахастанда туугъанды. Ата журтларына кыайтанларындан сора Нальчикде жашагъанды. Шахарны 5-чи номерли школун айырмалы бошоп, Москвада Г.В. Плеханов атлы институту да тауусыды. Бийик билим алып, 1979 жылда урунуу жолун «Каб-блэкпотребсоюзну» сатыу-алуу бѐлюмюнде баш менеджержден башлайды.

Анда ишлей тургъан кезиунде Нальчикде Киров бла Чайковский атлы орамла бирге кошулгъан жерде предпринятины сатыу-алуу арасына таматалыкъ этеригин тилейдиле. Тюкен ол заманда да юй кереклени сата эди. Болсада иши уа иги бармагъанды. Халиманы борчу уа халны иги жанына бурурга эди.

Тюкен алгъа технологический техникумну спорт залыны мекямы эди. Бир тюрлю ремонтсуз, иги да тозурап. Биз ишни кыуардан алгъа, дизайнер – проектировщиклени чакъырып, аны ичине, тышына да тийишли ремонт этебиз, саулайда реконструкция бардырабыз. Аны тынгылы тапландыргъандан сора Головка орамда Кенжеге кирген жерде «Интерьер-21 век» деген аты бла экинчи тюкенни да ачабыз.

Бюгонлюкде бизде сатыучула, складда урунганла да 25 адам боладыла. Аланы асламысы тиширүүладыла. Тюкенни иши тынч туйюлдю. Бусагъатда кыстау жангы материалла чыккъанлай турадыла. Производствоыны 60 проценти тыш кыралдан. Жаланда плиткаланы юсю бла окуна 50 фирма бла байламлыкъ жюрютебиз. Аны себепли жангы келген ишчиле бизде хар не бла толу

шагърейленерча, эбин ангыларча бек азындан бир жыл керек болады. Сатыу этген адам келгенге жарыкъ бетден тюбюрге, тѐзюмлю болурга, тап сѐлеширге, ангылата билерге да керекди.

Бизни алычуларыбызны араларында жашууларында биринчи кере ремонт этгенле да аз туйюлдюле. Сора алагъа дизайн жаны бла да болушурга керекди. Кызыла жумушларын тийишлисича тамамлайдыла. ыразы болган клиентлерибизни кѐплююгю бек кыуандырады, - деп хапарлайды Халима.

Предприниматель болган кыайнымды тиширүүгъа? Ол соруу кѐпге да сейир болур. Мени оюмуна кѐре, хар адам да сайлагъан ишин, биринчиден, жаратырга, экинчиден а, аны айныргъа итинирге тийишлиди. Асанланы кызылары да, бу жаны бла бир тюрлю чырмаула чыккъандыла деп айталады. Заман бла бирге дуния да тюрлене барады. Ол санда рыночный система да. Ал кезиуде бизни кыралда маркетинг деген ангылау жокъ эди. Болсада студент заманында, практикада да алгъан билими бюгон-бюгече да болушукъ этгенлей тургъанын белгилейди предприниматель.

Тухан ишимде билимими есдюргенлей, жангы бир зат чыкъса, аны эсге алганлай турама. Кыарт атам, халкъда аты айтылгъан Асанланы Локъман хади адепли, сабыр, таукеп, акъыллы адам эди. Сабий заманындан окуна ол манга юлгюю. Аны кылыгында ахшы шартладан мен да юлюшлю болурга кюрештене.

Ишимде баш ием Кючмезланы Мухаммат, жашыбыз Ислам да бек болушадыла. Биз барыбыз да бирге ишлейбиз десек, тюздю. Болушукъ болмаса, сѐзюз, кыайныды, - дейди ушакъ нѐгерим.

Ислам бусагъатда Москвада «Высшая школа экономики» деген кырал университетни магистратурасында эмда О.Е.Кутафин атлы МГОУ-да юристе окыу турады. Ол да, жаш адамча, сатыу-алууда жангы амаллагъа эс бургъанлай, аланы бизнесге сингдиргенлей турады. Инглиз тили да аламат билгени себепли анасы бла бирге тыш кыраллагъа семинарлагъа, кѐрмючлеге барса, партнѐрлары бла терк келиширге онгары болады. «Жашауун тюкен бла байламлы кѐрсе, иши хазырды. Болсада хар ким сайларга эркиндиле», - дейди Халима.

Байрам кюнню аллында уа бизнесмен тиширүү битеу аналагъа жарыкълыкъ эм жорек ырахатлыкъ, миллетибизге уа кыюаллыкъ, монглукъ тежегенди. Ол да тюздю. Адамла не кыадр иги жашасала, бизнес да айныды, кырал да ол кыадр байыкъланады.

МАГОМЕТЛАНЫ Сюлемен.

ИСКУССТВО

Тукьумдан, ата-анадан келген хунер

Сабийлик муратлары

Баям, сабийге, неге да болсун, бир затха соймеклик кьан бла да бериле болур. Батчаланы юйорню юсюнден айтсак, аналары Нюра кьобузчу болганды. Кьашхатауда, кьоншу элде да аны кепле чакыргьандыла тойларына. Ол кеси да Балаланы Омарны (кеп жылланы малкьар театра ишлегенди) эм Османни (кесини тамсиллери бла белгиледи) тууган эгечлериди.

Аминатны атасы да бек суйгенди аны музыкага юйренирин. Алийни уа белгили жырчыбыз Беппайланы Сергей ез киеуу болганды. Ма алай бла, ала барысы да бирге жыйылсалар, Батчалада кьонак алыу байрамга айланганды. Кьыз фортепианога согуп, Сергей да жырлап.

Алай ары дери музыкага жолну анга аны биринчи устазы Валентина Самохвалова кьргюзтгенди. Ол Нальчикден жюрюй эди Кьашхатауга сабийлени окутурга. Энде музыка школга уа гитче кьызчык Мокьаланы Иссаны хайырындан тышгенди. Аминат кесини устазларыны юсюнден былай айтады:

«Мокьа улуга бек ыразыма. Ол кьорешмесе эди, бизни районда аллай бир адам окурук туйюк эди музыка жаны бла. Исса Юсупович кьураган концертлени бюгон да унутмайма. Биз, сабийле, анга Шопен деп да атаган эдик. Алай аны масхара этип угтай, аны музыканы суйгенине, билгенине эм бизни бла кьаты кьорешгенине сейир этип.

Валентина Васильевнага уа артда музыка училищеге киргенимде тубейме. Ол анда экзамен комиссияны кьауумунда болганы манга бек хьчююн кьорюннген эди. Нек дегенде юйор кьураганы себепли энди бизни элге ишге жюрюмей эди.

Ол кезиуде сабийлеге музыка инструмент сатып алып кьойгьан да тынч болмаганды. Аминатны, бирселени да жокь эди юйде согьарча фортепианолары. Атасы аны анга жетинчи классда

Дунияда хар адамны жюреги суйген, жаны кибик кьрген заты болмай кьалмайды. Батчаланы Аминатха уа ол – музыкады, аны фортепианосу. Аминат Алиевна Нальчикде биринчи номерли Искусстволаны школуну директоруну окуу иш жаны бла орунбасарыды. Бу учрежденида 38 жылны ичинде урунады эм сабийлени музыканы сейир дуниясы бла шагьрей этеди. Чертирге тийишлиди, ол школдан башха бир жерде да ишлемегенди, аны урунуу китапчыгында жаланда бир жазуу барды.

болганында сауга этгенди. Ары дери уа Мокьа улу музыка школда инструментле бла алага суйгенлерича бир юйренирге онг бергенди.

Жаш тёлню музыкага туюшкандюре

Огьарыда сагьынганбыз, музыкага соймеклик кьызга юйорден келгенин. Аны себепли школну таууханында, аны жолу белгиле эди. Нальчикде училищеге окугьан кезиуянде ол эм кючло педагоганы кьолларына тышгенин да айтады. Вадим Жёлтиков бла Леонид Шпильберг, экиси да белгиле пианисте, билмилерин жаш тёлден амагьандыла. Аминат а фортепиано классны тауусуп, анда согьарга юйренген болуп, районда биринчи таулу кьызды.

Кьырк жыл чакьлы заманы ичинде ол кеп сабийни музыканы жолуна сала келеди. Бек биринчи окуучусу Жаболаны Залинаны да унутмайды. Бюгон бу школга жюрюнгени араларында эгешчикле Мисирланы Назифаны бла

Джамиялы, Байсыланы Ареланы, Джамиялы, Камилланы, Аппайланы Аиданы, кьобузда согьарга жюрюген кьарындашлар Элеккуланы Рамазанны бла Магометни, Кьазийланы Амирханни белгилейди. Рамазан республика даражалы конкурсда ююнчю жерге тийишли болганды. Амирхан да Сочида халкьла аралы эришюде хорлагьанды. Жашланы устазлары Анджела Сокуровады.

Немис тилини сюеди

Алай а директорну орунбасарын таулу сабийчиклени школга аз жюрюгенлери жарсытады. Ала искусствогьа, кьурауга юйренселе, бир заманда да осал кьылыкьга хорлатмазлыкьларына толуп ийланады. «Барысы да профессионал музыкантла, художникле болуп да бармазла. Алай аланы жашауга кез кьарамлары башха торлю болады.

Билемсиз, коллективизден чыгып, бир жерге барсам, арып, кьыйналгьан этеме. Кьураудан кенг болган

адамланы ангылаялмайма», - дейди ушакь негерим. Ол таулу халкьда солу билгенлени кеп болмагьанларыны юсюнден айта, алай бла адамла кеслерин бек кьыйнагьанларына да жарсыды.

Музыкадан сора, аны жюрегинде дагьыда бир затха соймеклиги болганды – немис тилге. Ишлей тургьанына да кьарамай, ол кесини сабийлик умутларын толтурурга ашыкьганды. КьМКьУ-ну роман-герман тилге факультетине окурга кирип, аны жетишмиле таууханды. Бу предметден энде биринчи устазы Лидия Бахман, Хоханаланы келинлери болганды. Шёндю да Аминат немис тилде жырлагьа тынгаларга, филемлеге кьарарга бек сюеди.

Юйор - неден да багьалы

Бюгонню тишируу улуу, ариу, адепли юйорню анасы болурга керекди, дейди ол. Аны сабийлери бар эселе, аслам заманын алагьа бёлюрге да тийишлиди. Юйорню биринчи жерге салып, башха жумушланы анга кере тамамларга. Алай а, ишге жюрюмей, юйде олтургьаны да тюзге санамайды ушакь негерим. Тишируу жамауатха чыкьса, бир жерде урунса, аны кьурауасы да бийик болады, сабийлени да анга кере ариу ниетде, адепиле этип ёсдюрюкдю деп ийланады.

Ол, Халкьла аралы конференциялага кьатыша, Искусстволаны школларын кружоклага айландырып кьоюуну огурамагьанын ангылатады. Кьурауга тамблагьа кюнню мурдору болгьанына толуп ийланады. Улуу юйор бирге жыйылса, ала уа төрт эгеч бла бир кьарындаш боладыла, сексенден атлаган аталарын ийнакьлайдыла. Аминат а ол саугьалагьан фортепиано аны суйген макьамларын согады.

МОКЬАЛАНЫ Зухура

Суратны ХОЛАЛАНЫ Марзият алгьанды.

Парикмахер-стилист

«Мен ариулукьну ынналарыбызча ангылайма»

Жер башында хар инсан ариулукьну кесича ангылайды. «Краса КБР-2015» деген конкурсда вице-мисс болган Аппайланы Лейла ариулукьну юсюнден кесини оюмун айтханды:

«Бир берюуде белгиле артист Армен Джигарханян анасына заводда жетишимлери ююн норкадан тон саугьалагьанларыны юсюнден сейир хапар айтхан эди: «Мени анам аны бир кере да киймеген эди, ол багьалы затны, кесине тийишли кьерме, шифоньерде тагып кьояды. Бир жол тенглерим бла мен аны урлап сатабыз да, ол ахчага уа бир ыйкьны зауукьла жашайбыз. Анама кеч деп келгенимде, ол хар артыкь сомуму ол тонну ич жанына букьдуруп турганма, санга машина алырга ахча жьа эдим, дейди. Унуталмайма ол жаш жылларында этген гюняхымы. Бизни аналарыбыз сабийлери ююн ишлеп турган болмаса, кеслерин омакьландырмагьандыла».

Белгиле модельер Александр Зайцев: «Мени анамы халкь жыйылгьан жерге неда кьуанчха киерге жаланда бир жыйргьы болуучу эди. Ол бюгон да кез аллымады», - дегенди. Тамата тёлю кьыйын заманада жашагьанлыкьга, ала тизгинлерин жьа билгендиле. Эски суратлагьа кьарасанг, адамланы ариу сыфатларына сейир этесе!

Хау, айбатлыкьга адамны сейири жаш жылларында кючлорек болады. Артистка Рената Литвинованы анасы врач болганды, битеу ёмюру бир пальто бла озгьанды. «Анам дежурствога кетсе, манга аш кьоюучу эди. Ол а, терк окуна суууп, татысуз болгьаны эсимдеди. Студент жылларымда бир ёрге эм бир тён жаным болуучу эди. Биринчи тышгэн филемден гонорарымы алганлай, анама тон алама. Ол а: «Кьартма, энди соймейме бир зат да киерге», - деген эди...».

Мен бек сейир этиучоюме: бизни кьчгюнчюлюкю сынагьан ынналарыбыз ариулукьларын тас этмегендиле. Азияда болсун, Малкьарда болсун, жашагьан жерлерин жасагьандыла. Кийизлерибизни бир кьрген адам аланы ёмюрге да унутурукь туююлду. Агьачдан ишленген пиалала, кашыкьла, чолпула, толукьра кьошунла, кюмюш сырчьала, жюзюкье - ала барысы да тауулану ариулукьга итингерлерине шагьатлыкь этген затладыла.

Мен «Bella Donna» деген ариулукьну салонунда парикмахер-стилист болуп ишлейме. Ачыкь айтханда, таматаракь тишируула бла бир тил тапхан тынчыракьды, жаш кьызладан эсе. Уллайган адамла ангылайдыла: чачны кьыпкьызыл неда сап-сары этгенден хайыр жокьду, ол ариулукьну ышаны туююлду. Мен узун чачлагьа бюсюрейме.

Башлары агьаргьанла, хау, боясынла чачлары, алай туююл эсе уа, ол неге керекди – кьыйынды ангылагьан.

Жаш адамла моданы ызындан чабадыла, алай хар ким энчиди, бирине ушагьан тюрсюнле башхасына келишмейдиле, биреуню ариу этген кийим тенгин эриши кьргюзтеди. Усталыкьлары араларында «кесиникин» сайлагьанлай, адамны моданы дуниясында да айырма жолу болурга керекди.

Биринчи усталыгьым экономистди. Алай диплом алганлыкьда, жюрюгим а ариулукь бла байламлы сферага итине эди. Белгиле уста Эльдар Адраева чач кьыркьырга юйренирге баргьанмайла, ол мени ишлегеними жаратхан эди. Шёндю ол Москвада ишлейди. Аллай устаны махтау сёзю багьалыды.

Бусагьатда Россейни улуу шахарларында бардырылган семинарлагьа барып, билими ёсдюргенлей

турама. Бизни сферабызда технологияла бек терк тюрленедиле, аланы билерге керекди. Визажист болуп да ишлейлыкьма. Аллах айтса, бир заманда кесим студия ачарга умуттума. Ол заманда экономист усталыгьым да керек боллукьду.

Мен ариулукьну ынналарыбызча ангылайма: табйгьат кьалай жаратхан эсе да адамны, ол чекледе болурга керекди. Кьара шинли алайлай кьалсын, бал белти эсе чачыгьыз, боясагьыз да, ол тюрсюнге жуукь тюрсюнню сайлагьыз.

Дайым мен бетими боямайма. Жаланда тойгьа неда бир башха торлю жыйылыуьга барсам хайырланама косметиканы. Жашлыкь - кеси ариулукьду. Сёзсюз, бу сферада ишлегенге кюн сайын адамла бла ушакьла бардырган тынч туююлду. Арийма. Алай бир-эки кюн таулада турсам, кюч алама.

Бусагьатда мени юсюнден сагьыш этеме? Мени акьылыма кьере, хар таулуны сыфатында аны миллет энчиликь эсленирге керекди. Ынналарыбыз тобукьдан энши жыйрыкьла кийген эселе, биз да ол ызы бардырайыкь. Юйлеринде сабийлерине кеслери кийим тикген эселе, биз да ол иги тёрени кьуртмайыкь. Бешик жырла жырлагьан эселе, биз да жырлайыкь.

Айбатыкь жаланда адамны сыфаты туююлду, тёреле, адеп-кьылыкь, тепсеуле макьамла да ариулукьну дуниясын кьураган затладыла. Бюгоннге дери сакьланган адетле ююн биз жууаплыбыз, аланы кьуртмазгьа, аны кьой да, айнытырга борчлубуз.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият

жазып алгьанды. Сурат авторнуду.

Сууаппыкы

- Хурметли абаданларыбыз, сизни жазны, ариулукну эм сыймекликни байрамы бла алгышлайбыз. Жюрек тынчлык, игилик, эсенлик тежейбиз, арагызда келишиулук болсун, - деген сөзле бла башланганды Нальчикни кьартла эм сакьатла турган

ригиз кьуанчдан толсунла», - дегенди ол.

Байрамга энчи кьуатны «Зори Кавказа» деген халк тепсеулени юлгюлю сабий ансамблени жарык концерти бергенди. Жаш артистле исламейни, абазин, мзодок эм башха миллет тепсеулени кьр-

тилледен да ариу жырлагьандыла. Абаданла уа алагьа ырызлыкларын кьызыу, кьге созулган кьарсла бла билдиргендиле.

Учрежденияны директору **Сусана Абазова**, сабийлеге жюрекден ыспас эте, ала бу концертни алыкьа кьп

Солдан онгнга: Фатима Гешева, Сусана Абазова, Доти Бажев.

«Зори Кавказа» ансамбль.

Кёмлерин кётюрген ууахтыла

юй-интернатнында 8 Марта жораланган жыйылыу. Ол КьМР-ни Жамаут палатасыны социальный политика эмда саулык сакьлау жаны бла комиссиясыны келечиси **Фатима Гешеваны** башламчылыгы бла кьуралганды. Жыйылганланы алгышлай, палатаны члени **Доти Бажев** тиширулагьа насыплы, саулыкьу болурларын, муратлары толурларын тилегенди. «Мен кьп кьураллада - Францияда, Германияда, Польшада, Румынияда эм башхаларында - болгарында, алай эм ариу, сыйдумлю тишируула бизде, Кьабарты-Малкьарда, жашаганларына тюшюннгемме. Жарыуьга, сиз кьп кьыйынлык чекгенсиз, мындан арысында кюнле-

гюзтгендиле, **Малкьондуланы Анез** бла **Чочайланы Дания** а дауурбас ургандыла. **Сара Захмышева**, **Инара Ахметова**, **Алина Шехихачева**, **Фатима Кешева** орус, англиз

заманлы эслеринде тутарыкларын айтып, КьМР-ни Башчысыны алгышлау телеграммасын окьуганды. Ол ансамбльге, Жамаут палатага да абаданланы кьл-

лерин былай кётюргенлери ючюн ыспас этгенди.

Ахырында сабийле кьартлагьа кеслери, ата-аналарыны болушлуклары бла хазырлагьан сауьгаларын,

«Нальчик-Сладость» кондитер фабрикадан татлы ашарыкьланы да бергендиле.

КУЛЬЧАЛАНЫ **Зульфия**.
Суратланы **Артур ЕЛКАНОВ** алганды.

Юйор

Москва – Элбрус

Москвачы Света Кузнецова Кьабарты-Малкьарда, Приэльбрусьеде, жыйырма жыл чакьлы бир жашайды. Лыжалага ючкьыллык кьызчыкьны атасы бла анысы сюегендиле. Ол 1970-чи жылланы ахырында Альпыледе эди, анда атасы Анатолий бла анысы Елена тилманчла болуп ишлегендиле. Юйор битеу жер башын айланып чыкьганладанды. Света кьп жолланы кьыдыргьанладанды, тиллени да, сөзсюз, иги билгендеди.

Ол узакь кюледе кьалганды МГИМО-да окьуу. Кьыз, ол жылланы эсгере, ачыкь ышарады, алдаусуздула аны кьзлери. Мында хар зат энчиди - кьар, сууукь, байламлыкьла, адамла, жютно кьаяла, экибашлы Элбрус.

- Кьп кереми ерлегенсе ары уа?

Света хау дейди - ол жол уста-сыды да. «Мен эрим бла туристлени аллай бир жылны айландырабыз, жолучулукьда ол алда, мен а ахырында кьоркьуусулукьну жалчыта».

Хар кимни кесини

энчи кьыйматлары

Светлана 1975 жылда Москвада тууганды. Гитче эгечи бла кьарындышы да барды. Ала да тау-лыжа спорт бла кьорешедиле. «Биз ата-анабыз бла Домбайда кьп кере болганбыз, 90-чы жыллада уа, сноубордну жаратып, Приэльбрусьеде келип турганма». Жылга бир ненча кере, арта сау сезоннга,

ахырында уа бери кьчюк кьалганды. Мында юйор да кьураганды. Байдаланы Альберт маятник канат жолда кьухарьуучу болуп ишлейди.

Сыймеклик, келишиулук, юйор. Мамырлыкь, иш, сабийле. Ала уа Альбертде бла Светада экидиле - кьызчыкь Таукел эм жашчыкь Таулан. Атланы аталары кьураганды. Малкьар тилде - «тау кьл» эм «тауланы уланы».

- Хар кимни да кесини энчи кьыйматлары барды. Мен атам, амам бла болмаган жерибиз хазна кьалмаганды. Омакь машина да насып кьошмайды. Бек магьаналы кьыйматланы ахагьа сатып алаллыкь тьойюлсе.

2002 жылда Света бла Альберт

Тырнауазуны ЗАГС-ында юйор кьураганларына кьол салганьула. Улуу халар этмегенлей, тынчынлай, шошлай. «Битеу Байдалары жарыкь эм сыйдумлю адамладыла. Сабийлерибиз орусча, тауча да иги сөлешедиле. Лыжалада да учадыла, - дейди Света. - Хычинле хазырлай да билеме, ол жумушну сыйокь этеме. Эм жаратханларым а чюгондор башладан жарашдырылганладыла. Башха ичле да - бишлакь, картоф - аман тьойюлдюле. Кьайын амам Валентина Макаровна юйретгенди аланы этерге. Ол кеси да оруслуду. Кьп жыл мындан алгьа усталыгына кьре аны бу тьирелеге жиберген эдиле, кеси уа ол Сухая Буйволаданды, Ставропольден. Кьайын атам иги адам эди, шофьр

болуп ишлегенди. Жарым емюр жашагьандыла ала бирге, юч жаш ёсдюргендиле».

Табийгьат сансызлыкьны кечмейди

Мында, Приэльбрусьеде, Света бла Альберт кьп кере чемпионла болгьандыла - фрирайдан даражалы чемпионатлада хорлагьандыла. Ол трассадан тышында учууду, кьар ратрак бла хазырланмаган жерден. Хау, кьоркьуулуду. «Хар затда да жорукьланы сакьларга керекди. Унутуп, аланы бузаргьа жарамайды. Бирле аны билмегенден этедиле, бирсиле уа кеслени керексиз кишиликлерин кьрнюз-

тюре. Адамла кьп келедиле, алай тауланы культуьрасы бла уа ала хазна шагьрей тьойюлдюле. Кьбюсонде кеслерине, башхалагьа да уллу кьоркьуу садалдыла. Табийгьат кьч адеген чыкьганны кечмейди». Башынгь бла сагыш этерге эмда иги уча билирге - ма тау-лыжачыгьа эки кьаты жорукь.

- СССР-де уллу кьеллюкь этмей эдиле, - дейди Кузнецова. - Турбазалада бла альплагерьледе инструкторла терк-терк дерсле кьурап болгьандыла. Биз да кьар юзюлюу жаны бла кьоркьуусулукьну юсонден айтыргьа, лекцияла окьургьа кьорешибиз. Табийгьат кьчюно тьюнде кьалмаз кьчюно не этерге тьийишлени ангьлагабыз, датчик борчу халда адамны биргесине болургьа керегин да чертебиз. Ол энишге кетгени юсонден башындагьыла билдириге болушуркьуду, ол заманда кьухарьырга амал барды.

Ахыр жыллада кьпге ол магьаналы затлагьа кьулакь сала башлагьандыла. Алай кьайгысызлыкь бла уллу кьеллюкь россейли туристни алыкьа да ахшы тенглеридиле.

Елена ЕВДОКИМОВА.
«Аргументы и факты» газет.

Газетни келир номери 10 мартда чыгарыкьды.

Учредитель: Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЕГИЯ:

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ТОКЬЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамаут-политика бьлюмю таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин кьоруулау жаны бла Кьабарты-Малкьар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагьа КьМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кьырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басманганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кьре 19.00 сагьатда кьол салынады. 20.00 сагьатда кьол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГАРГАНЛА:

Мокьаланы Зухура - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Зезаланы Лида - (1,2,3, 4, 7, 8-чи бетле), Бийчеккуланы Жаннета - (5, 6, 9, 10, 11, 12-чи бетле) - корректорла.
Тиражы 2050 экз. Заказ №298
Багьасы 15 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы: elbor_50@mail.ru